

GRID

Intern faglig debat på Kunstakademiets Arkitektskole, Afd 6

Einig zu sein ist göttlich und gut; woher ist die Sucht denn
Unter den Menschen, daß nur Eines und Einer nur sei?
HÖLDERLIN

N° 65. oktober 2003

Martin Heidegger: "Til sagen for Tænkningen"

Forlaget Philosophia, Århus 2002, 128 s., 149 kr. Oversat af Kirsten Hyldgaard, Ove Petersen og Henrik Jøker Bjerre. Indledning ved Thomas Schwarz Wentzer. FILOSOFI nr. 3/2003

Anmeldelse af Steen Nepper Larsen

Det er opmuntrende og aldeles service-minded at bivåne, at så mange tunge germanske filosofiske tekster ser dagens lys i form af danske udgaver disse tider. Ikke kun fordi oversættelserne vil være til idel glæde for nysgerrige studerende, men også fordi den berygtede fænomenolog, filosofen Martin Heidegger stadig – med rette - gør krav på en uomgængelig og uudryddelig opmærksomhed. Med denne nye udgivelse i hånden kan såvel de argeste modstandere som overbeviste tilhængere – ja, enhver nysgerrig læser, uden nødvendigvis at besidde de rette germanofile færdigheder, på egen hånd gå ham nærmere efter i kortene.

"At være et menneske betyder...at fortolke sin væren, idet man er", lyder det såre forståeligt og opløftende i Thomas Schwarz Wentzers udmærkede indledning til oversættelsen af en række centrale, sene Heidegger-tekster. Det drejer sig ikke mindst om foredraget "Tid og Væren", der blev holdt ved Freiburg Universitet i 1962, og om teksterne "Filosofiens Afslutning og Tænkningens Opgave" samt den selvbiografiske beretning "Min Vej ind i Fænomenologien". Samlingen er udstyret med et fint græsk-dansk "Glosar".

Ifølge Heidegger er det tænkningens opgave at minde om det glemte, om alt det der forsvandt, da først metafysikken og siden videnskaben satte Aftenlandets dagsorden. Heidegger vil rydde en lysning ("Lichtung") for en genbesindelse på de ontologiske spørgsmål. I foredraget om "Tid og Væren" lyder det, at væren ikke er nogen ting og følgelig ikke noget tidsligt. Der gives væren, og der gives tid. En fortættet formulering byr sig til: "Væren er ikke. Der gives væren som afdækningen af nærvær". Væren hænder; den har ingen historie som en by eller et folk har historie, skriver Heidegger, der aldrig bliver træt af at præcisere, at væren ikke er noget værende. I modsætning til det tidlige hovedværk "Sein und Zeit" (fra 1927), trækkes tiden nu - i 1962 - ud som betydningsgivende felt til selvstændig behandling. Væren overordnes ikke længere tid, og tid kan ikke udledes af værensanalysen; som det kan bivånes i titel-omvendingen: "Tid og Væren". Heidegger pointerer: Tiden er ikke. Der gives tid. Tiden er ikke gjort af mennesker, og mennesket kan ikke filosofisk eller teologisk set begribe eller finde oprindelsen til tiden. Snarere må det affinde sig med, eller rettere: fryde sig over, at der gives tid og væren. Den ældre Heidegger foretager en "Kehre" (en vending); dog uden eksplicit at negere sin ungdoms klarsyn.

Det er Heideggers vedvarende, anti-instrumentalistiske sigte at værne om væren, tid og sprog – og at drage omsorg for, at disse skrøbelige konstituenten for det menneskelige liv ikke gøres til beherskelige objekter. Med ord som hændelse, tildragelse og begivenhed forrykkes perspektivet væk fra det selvbevidst-agerende, megalomant-avidende og voluntært-betydningsindstiftende menneske. Mennesket er indfældet, snarere end suverænt. Det er nådigt overgivet til tiden og væren – ikke tidens og værens herre. Grammatikken spiller gæk med os, når vi tror, at væren er et subjekt, og uden at tænke nærmere over det kan finde på at sige: "Væren giver". Heidegger er en sprogkritiker, der prøver på nærmest Sisyphos-agtig manér at konstruere et nyt sprog på hver side (jvnf. hans begejstring for og inspiration fra den unikke poesis kraft i Trakls eller Hölderlins aftapninger) – en på én gang hengiven og voldsom tænkner, der bekæmper tænkningens og sprogets fixationsvold.

Heidegger bestemmer filosofiens opgave som den at lade tankens bevægelse blive (som) selve sagen i sin udfoldelse. Filosofien er ikke en metode, men en åbenhed over for den forvandling, som tænkningens sag påtvinger den tænkende. Lyder det gådefuldt, så læs mesteren selv; thi som Wentzer ganske rigtigt skriver, er der ikke tale om "noget", der én gang for alle og tvivlsfjernende kan påklistres følgende "labels": eksistensfilosofi, subjektiv idealisme, transcendental hermeneutik eller filosofisk pragmatisme. Netop som man tror, man har ham, og får lyst til at sige: sikke dog en omgang utåleligt, nostalgisk konservativt sludder og opstyltet powerplay for fulde selvhøjtidelige gardiner – læser man bogens skønne, gådefulde slutsentens "Tilføjelse 1969" fra Heideggers hånd, gentagende ordene fra "Sein und Zeit" a.D. 1927: "...det væsentligste ved den (fænomenologien) ligger ikke i at være *virkelig* som filosofisk 'retning'. Højere end virkeligheden står *muligheden*. Forståelsen af fænomenologien ligger alene i at gribe den som mulighed."

"Kehre" eller ej; stædigt fastholdes ungdommens indsigt. Og hvem ved sine fulde fem, a.D. 2003, kan formå at driste sig til at være uenig: Livet er mulighedsværen, ikke blot virkelighedsbeskrivelse. Og filosofi er ikke identisk med eller reducérbar til deskriptiv og nok så "konkret" sociologi.

Betænkkeligheder

Det kan nu ofte være ganske svært at følge Heidegger og hans kongeniale med-tænkere. Således skriver Wentzers i sin lange indledning:

"'Ereignis' kan således ikke oversættes med 'begivenhed', eftersom der ikke er tale om en historisk daterbare, hverken fortidig eller fremtidig hændelse. Snarere er 'Ereignis' Heideggers ord for den tilegnelse, der sker, når vi gennemfører en værenshistorisk udlægning af filosofien. Idet vi nemlig tilegner os vores historie på denne måde, tilegnes vi af væren."

Hvad kan man sige til denne udlægning? Den afviger i hvert fald en del fra den hjemlige fænomenolog Ole Fogh Kirkebys fortolkning i afhandlingen: "Begivenhed og kropstanke" (Århus 1994).

Det er da i øvrigt pudsigt, at det helgarderende kan lade sig gøre, at vi både kan foretage en udlæggende værens-tilegnelse og samtidig selv blive tilegnet af væren. Fixt! Hvad skal denne borgfreds-logik dog tjene andet end trøst og et hjemløst håb om en antik-regressiv harmoni-forelsket retro-sekuritet? På én gang gøres vi med en moderne term: kompetente & en gammel ditto: hjemmehørende. Her kunne en via negativa-filosofi vel vælge et mindre ambitiøst løjpespor at befare.

Og endelig: hvordan overhovedet ("under-hovedet" og i et noget mindre kropsforskrækket eksistentialt-fuldtonet perspektiv end Heideggers) udlægges, hvis det ikke sker tidsligt (i en tidslighedens værens-dimensionalitet anskuet af Dasein)? Ender Heidegger med at blive indfanget af den platonisme, han bekæmpede igennem hele sit filosofiske liv?